

پیشخوان

خاطرات مر ترضی محمودی گذری از میان وقایع انقلاب و نظام اسلامی

از مبارزه با ساواک تا مواجهه با دشمن متجاوز

شاهد توحیدی

اثری که هم اینک در معرفی آن سخن می‌رود، در زمره مجموعه خاطرات منتشره‌از سوی مرکز اسناد انقلاب اسلامی است که روایت‌های مر ترضی محمودی

مجموعه به همت محمدرضا تمری تدوین و آماده نشر شده است. تازنمای ناشر در یادداشتی، در باب سوابق راوی چنین آورده است: «مر ترضی محمودی در خانواده‌ای مذهبی و کشاورز، در یکی از روستاهای شهرستان گیلانغرب از توابع استان کرمانشاه به دنیا آمد. دوران دبستان و سه سال اول دبیرستان را در مدرسه پهلوی گذراند و سپس وارد دانشسرای کشاورزی در کرمانشاه شد. پس از گذراندن این دوره، به‌عنوان معلم در آموزش‌وپرورش به تدریس مشغول گردید. در این دوره با ایجاد جلسه و مباحثه با همکاران فرهنگی، فعالیت سیاسی خود را دنبال می‌کرد و به همین دلیل، چندبار به شهرپابی و ساواک احضار و مورد بازخواست قرار گرفت. او پیش از این با رفت و آمد به تهران، در حسینیه ارشاد و جلسات دکتر علی شریعتی شرکت می‌نمود. در سال تحصیلی ۱۳۵۲ در دانشگاه تهران در رشته فلسفه و حکمت پذیرفته شد و از محضر اساتیدی چون: استاد شهید مطهری و شهید مفتح بهره گرفت. پس از پیروزی انقلاب اسلامی، عضو حزب جمهوری شد و هنگام انفجار دفتر حزب، در جلسه حضور داشت. مقابله فکری و فرهنگی با فعالیت گروهک‌های معاند با گرایش‌های چپی، مارکسیستی و التقاطی، ریاست آموزش‌وپرورش شهرستان اندیشک در شهرروماه سال ۱۳۵۸ و مقابله با جریان‌های چپ و ضدانقلاب، نمایندگی

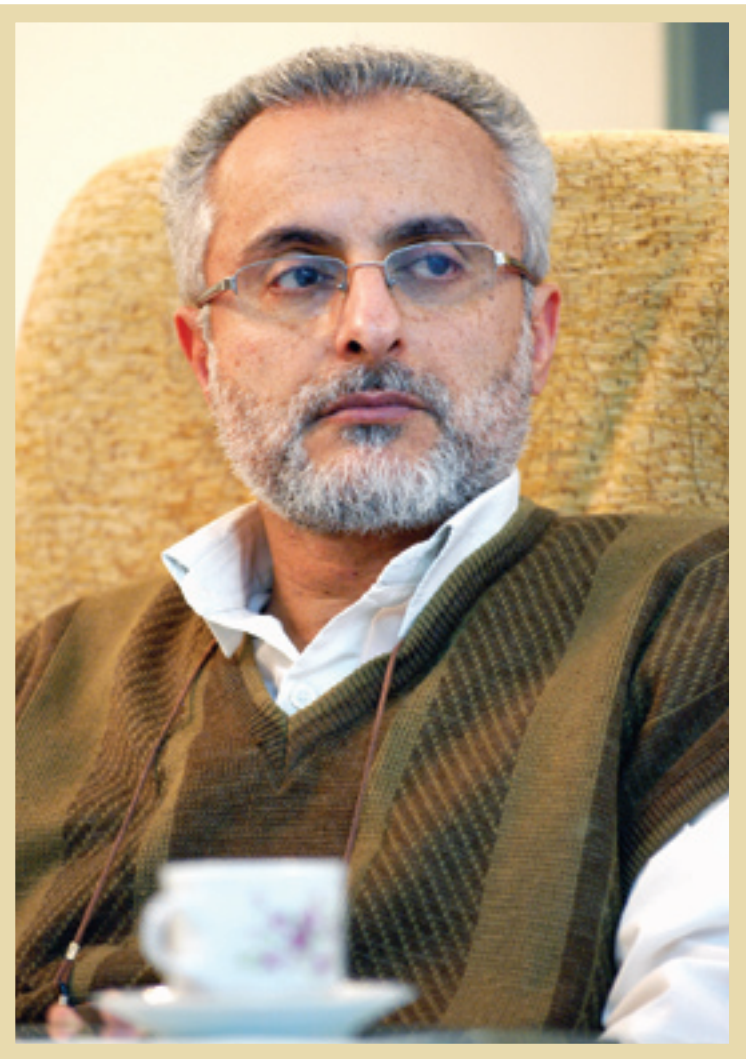

مر ترضی محمودی در یکی از سخنرانی‌های خویش در سالیان نخست تأسیس نظام اسلامی

اولین دوره مجلس شورای اسلامی از حوزه انتخابی گیلانغرب، سرریان‌هاب و قصر شیرین و تلاش برای هماهنگی اقدامات مسئولان در زمینه دفاع مقدس با مسئولان محلی و همراهی و مدیریت اسکان جنگ‌زدگان، خدمت در بنیاد شهید انقلاب اسلامی بین سال‌های ۱۳۶۴–۱۳۶۱، سفیر ایران در سیرالئون، عضو هیئت علمی دانشگاه آزاداسلامی و تدریس و خدمت در بخش‌های مختلف آن دانشگاه و تدوین و تألیف آثار و کتب علمی و پژوهشی مختلف، از جمله مسئولیت‌ها و خدمات ایشان است…»

مر ترضی تمری در بخشی از خاطرات خویش، از همکاری عوامل ساواک با منافقین برای تدارک آشوب در اندیشک سخن به میان می‌آورد و می‌گوید: «کم‌کم تظاهرات علیه من به‌عنوان رئیس آموزش و پرورش، از جمع دانش‌آموزها وارد خیابان‌ها شده بود و بعضی‌ها به من گفتند افرادی که به اعطام بسز درمداری می‌کنند، کسانی هستند که قبل از انقلاب به رژیم شاه وابستگی دارند. گفتم اگر افرادی را که شما به

من گفتید، بتوانید شناسایی کنید که چه کسانی هستند و قبل از انقلاب در زمان شاه چه کسانی بودند؟ کار خوبی است. بعضی از فرهنگی‌ها به من اطلاع دادند بعضی‌ها را ما می‌شناسیم که در زمان شاه در مراسم‌های رژیم، جزو بر گزار کنند‌ها بودند. برای روشن شدن حقیقت، عبدالمجید کریمی، معاون اداره را به آبادان – که مرکز ساواک و خوزستان بود– فرستادم و کد ساواکی‌های آنجا و آنهایی که با رژیم شاه همکاری داشتند، گرفتم؛ چون کد بود و اسم نداشت، گفتم چه کار کنیم؟ گفتند اسم‌ها را به تهران بیاورید. او را به تهران فرستادم، یکی دو هفته طول کشید تا اسامی را آورد. اسامی را بررسی کردم و حدس ما کاملاً درست درآمد و تعداد کسانی که در مدارس باعث تحصن و تظاهرات شدند، از منافقین بودند و آنهایی که در خیابان‌ها تظاهرات راه می‌انداختند و جلوی مردم شعار می‌دادند، خودشان، پدرشان یا یکی از بستگان نزدیکشان رسماً کد داشتند و تظاهرات می‌کرد و فرد دیگری مغازه‌دار بود، بعد دیدیم همان ناخواه و مغازه‌دار ساواکی بوده‌اند! بنابراین به دست آوردن این کدها باعث شد کمی قدرت بگیریم…»

محمدحسن رجبی (دوایی)

«گزیده ادبیات مقاومت علمای شیعه در پنج قرن اخیر» به مثابه دایره‌المعارفی ماندگار

مر جعی برای بازشناسی قواعد سیاست‌ورزی عالمان دین

■ **احمدرضا صدری**
«گزیده ادبیات مقاومت علمای شیعه در پنج قرن اخیر» در عداد آن طیف از آثار دایره‌المعارف گون است که به خودی خود پاسخ‌بسا پرسش‌ها و چالش‌ها را در خویش دارد. این مجموعه پنج جلدی – که از سوی پژوهشکده مطالعات تاریخ معاصر ایران نشر یافته – چندی پیش رونمایی شد و در اختیار پژوهشگران قرار گرفت.مقاله پیا آمده‌بر صدد است تا مختصات این پژوهش نوتدوین را از منظر محمدحسن رجبی (دوایی) پدید آورنده محقق آن مورد بازخوانی تحلیلی قسار دهد. امید آنکه مفید و مقبول آید.

■ ■ ■

■ **مبانی صف‌آرایی عالمان شیعی، در برابر استبداد و استعمار**

استاد محمدحسن رجبی (دوایی) پژوهشگر تاریخ معاصر ایران و فراهم آورنده مجموعه گرانسنگ «گزیده ادبیات مقاومت علمای شیعه در پنج قرن اخیر»، در دیباچه خویش بر این اثر، زمانه، نوع ادبیات و آواز موضوع مورد بررسی خویش را به شرح و بررسی نشسته است. وی در آغازین بخش از این درآمد، در باب اشخور مواضع علمی شیعه در برابر استبداد و استعمار در پنج‌ده اخیر، چنین آورده است:

۱) رهنمودها و هشدارهای قرآن کریم به مؤمنان نسبت به کافران، مشرکان و منافقان

۲) سیره سیاسی پیامبر اکرم(ص)، در برابر سه گروه مذکور

۳) سیره سیاسی امیرالمؤمنین(ع) در دوران برکناری از خلافت و دوره کوتاه خلافت خود، در مقابل سه گروه قاسطین، مارقین و ناکنین

۴) سیره سیاسی سایر ائمه شیعه(ع)، نسبت به خلفای اموی و عباسی و رویدادهای سیاسی زمان خویش

۵) و بالاخره سیره علمای شیعه سلف، در برابر حاکمان زمان خود

آنجا با تبعیت از موارد فوق و تطبیق شرایط سیاسی و اجتماعی زمان خود با یکی از ادوار مذکور و موضع نظری و عملی خویش با سیره ا بزرگواران، سیاست و مواضع فعال یا انفعالی خود را در برابر حاکمان ستمگر زمان (خواه سنی یا شیعه)، دشمنان خارجی و رویدادهای سیاسی پیش‌آمده (حوادث واقعه) توجیه می‌کرده‌اند. بدین ترتیب، مواضع سیاسی نظری و عملی علمای شیعه در برابر برخی رویدادهای مهم سیاسی و سرزمین‌های که از نظر ایشان کیان اسلام، مسلمانان و سرزمین‌های اسلامی را به خطر انداخته و تهدید بزرگی به شمار می‌رفته و نیز جنبش‌های ملی ضد استبدادی و ضد استعماری در ایران و جهان اسلام و سرنوشت سیاسی مسلمانان در سایر نقاط جهان، بستگی به میزان درک عمیق آنان از معارف یادشده، شناخت درست از تحولات سیاسی زمان و ساز و کارهای پیچیده استعماری پذیرش و تبعیت عمومی شیعیان از دستورات ایشان، ایمان آنها به درستی راه خود و شهامت و اراده شخصی در انجام آن

معارف

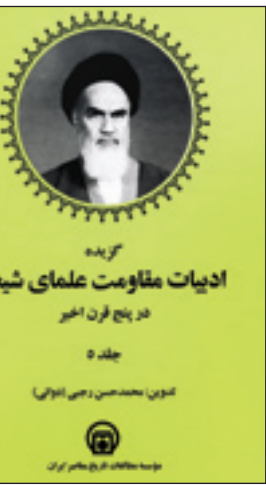
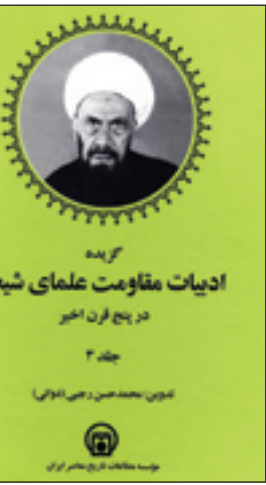
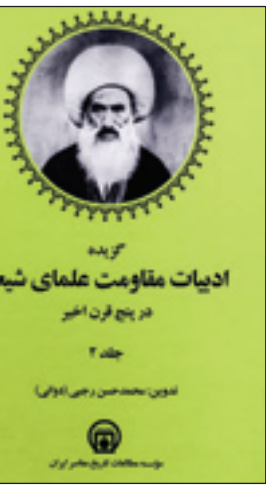
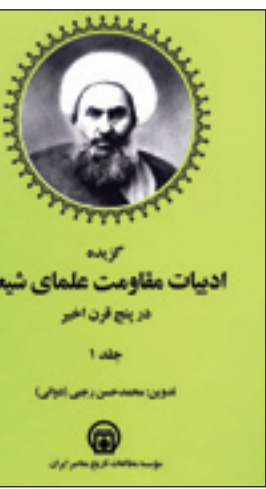
تاریخ ۸۸۴۹۸۴۳۷۴

دکتر موسی فقیه حقانی: گستره‌ای که آقای رجبی در مورد آن کار کرده‌اند، تنها شامل ایران نمی‌شود و

نخبگان سایر کشور‌های جهان را هم در بر می‌گیرد، از جمله شیخ زکزکی حتی کسانی که ممکن است نامشان هم به گوش جامعه ایرانی نخورده باشد، ولی عمدتاً در راستای مبارزه با استعمار در حوزه‌های فرهنگی، سیاسی و اجتماعی تلاش کرده‌اند. یکی از فواید مطالعه این کتاب، استخراج قواعد و اصول مقاومت علمای شیعه است

و به باور نویسنده پس از پیروزی انقلاب اسلامی، ادبیات مقاومت در میان مراجع و عالمان شیعه، گستره و عمق بیشتری یافت. استفاده از این ادبیات اما پیامدهای فراوانی داشت که شهادت بسازوچاینون بلندپایه و بیرون پرشمار ایشان در عداد آنهاست:

«با پیروزی انقلاب اسلامی و تأسیس جمهوری اسلامی ایران، رهبران و مسئولان نظام و مراجع و علمای شیعه، بارها دولت‌ها و ملت‌های مسلمان را به اتحاد و رفع اختلافات مذهبی دعوت نموده و حمایت آشکار سیاسی و بعضاً نظامی جمهوری اسلامی ایران را از آزادی قدس شریف، مقاومت فلسطین و لبنان، مسلمانان ستمدیده جهان و نیز جنبش‌های ضد استکباری و ضد صهیونیستی در منطقه و دیگر کشورها اعلام داشته و در این راه، خسارات فراوان و جبران‌ناپذیر انسانی همچون: ترور مسئولان بلندپایه روحانی، سیاسی و نظامی، شهادت صدها هزار نفر زنده دفاع مقدس و مدافعان حرم و نیز هزینه‌های گزاف و طاقت‌فرسای مادی مانند تحریم بی‌سابقه اقتصادی استکبار جهانی را پرداخته‌اند. جوهر و پیام اصلی مواضع مراجع و علمای شیعه – که به صورت اعلامیه، نامه، پیام، رساله سیاسی یا سخنرانی بوده– صیانت از مکتب اسلام، هویت و عزت اسلامی مردم ایران و سایر مسلمانان جهان، استقلال کشورهای اسلامی در همه وجود سیاسی، نظامی، اقتصادی و فرهنگی در برابر متجاوزان خارجی، به‌ویژه استعمارگران اروپایی و عمال آنها (صهیونیست‌ها و استبداد وابسته داخلی)، قطع ریشه‌های وابستگی استعماری و بیرون راندن استعمارگران از سرزمین‌های اسلامی بوده است که از این

شخصیت‌های این مجموعه، شامل مراجع تقلید و علمای برجسته شیعه جهان اسلام است، اما برخی از آنان ممکن است از جایگاه علمی هم‌تراز دیگران برخوردار نبوده، لکن به سبب موقعیت سیاسی اثرگذار و نقش آفرینی که در کشور خود و بلکه فراتر از آن در جهان اسلام و حتی جهان دارند، در کنار آنها قرار گرفته‌اند. علاوه بر آنها، جامعه مدرسین حوزه علمیه‌قم – به‌عنوان شخصیت حقوقی – که سابقه‌ای ۶۰ساله در تاریخ مبارزات سیاسی ایران دارد و متشکل از دهه‌انفر از علما و فضایی نامدار بوده که بسیاری از مراجع تقلید دهه‌های اخیر از آن تشکل برخاسته‌اند، در این مجموعه نیز آمده است.

ترتیب تنظیم این مجموعه، بر اساس تقدم دوره زمانی علما و نمونه‌های تاریخی آثار ایشان است که در ذیل نام هر شخصیت، نمونه‌های آثار وی بر حسب توالی تاریخی آمده است، ولی برخی از آنان – همانند امام خمینی – در دوره طولانی از عمر خود نقش آفرینی سیاسی داشته‌اند که همین رובعد از علمای معاصر خویش قرار گرفته‌اند که یا زودتر به دیار باقی شتافته یا نقش آفرینی کوتاه‌تری داشته‌اند. در بعضی موارد نیز به سبب مواضع فردی یا جمعی علما حول یک رویداد، آنها را ذیل هم قرار دادیم تا پیوستگی موضوع حفظ شود و چه بسا آثار برخی علما راجع به موضوعات دیگر، در وسط آنها قرار می‌گرفته است، اما ترجیح دادیم پس از اتمام آن موضوع، آورده شود تا مطالب گسسته و پراکنده نشود. با این وجود، از آن رو که ناگزیر بوده‌ایم عوامل متعددی را در تقدم و تأخر نام علما مدنظر قرار دهیم، محتمل است که بعضا از این قاعده هم عدول شده باشد که بدین‌وسیله از محضر آن بزرگان پیوزش می‌طلبیم. کوتاهی و بلندی موضوعات هر نوشته نیز به تنوع مطالب مندرج در آنها باز می‌گردد و سعی بر این بوده که مهم‌ترین موضوعات هر نوشته یا سخنرانی، در حداقل کلمات بیان شود. زبان اصلی هر مطلب – به استثنای فارسی – در شناسنامه آن که در صفحه درج گردیده، مشخص شده و در بعضی موارد نیز که نامعلوم بوده، قید نگر دیده است. همه تواریخ میلادی و نیز تواریخ قمری – از حدود سال ۱۳۴۰ قمری بدین سو– به تاریخ شمسی تبدیل شده است. در برخی از موارد که لازم به نظر می‌رسید، شأن تاریخی و سیاسی برخی نوشته‌ها یا سخنرانی‌ها ذکر گردیده است. نمونه آثار هم از میان منابع معتبر و موثق تاریخی انتخاب شده، اما بسیاری از اعلامیه‌ها و سخنرانی‌های مراجع و علما در سال‌های اخیر، از پایگاه‌های اطلاع‌رسانی دفاتر آنان یا خبرگزاری‌های رسمی و معتبر – به صورت مستقیم و کامل یا غیر مستقیم و پراکنده – فراهم شده که در هر مورد، مشخصات مندرج در پانویس نخستین صفحه درج گردیده است. برخی از سخنرانی‌ها و حتی نوشته‌ها برای سهولت در خواندن، ویرایش ادبی شده و کلمات و عبارات اضافی داخل متن در دو قلاب [] مشخص گردیده که در پانویس خاطر نشان شده است. مطالب مربوط به عصر صفوی و قاجار از آن رو که غالباً ثری مکلف و ثقلیل دارد، با توضیحاتی پیرامون معانی کلمات و اشارات و رویدادها همراه است که در ادوار بعدی و متأخر به سبب روانی و ایضاب بیشتر کلام، نیاز چندانی به آن توضیحات دیده نشده است. گر چه عبارات قدما برای اهل فضل ممکن است مانوس و طبیعی بوده و نیازی در توضیحات نباشد، اما چه بسا برای بسیاری از دانش‌آموختگان جدید نامانوس جلوه کند. از سوی دیگر این مجموعه در شرایطی فراهم گردید که به سبب فراگیری ویروس کرونا، بسیاری از کتابخانه‌ها و مراکز اسنادی و اطلاع‌رسانی کشور به مدت زیادی تعطیل شدند یا به منظور حفظ سلامت عمومی، محدودیت‌های متعددی برای آریاب‌رجوع قائل گردیدند که این عوامل در مجموع، زمان و دایره جست‌وجو و پژوهش را تنگ‌تر می‌نمود…»

■ **کلام آخر**

این نوشتار بر آن بود تا با وام گرفتن از کلام مؤلف، به معرفی اثری گران و ماندگار بپردازد. با این همه و در پایان مقال، اشارت به یک اظهار نظر از تاریخ‌پژوهی نامور درباره این مجموعه، مفید و بهنگام می‌نماید. دکتر موسی فقیه حقانی در اییین رونمایی از این تحقیق پرداخته در ۱۴ اسفند ۱۴۰۱، آن را اینگونه وصف کرده‌است:

«گستره‌ای که آقای رجبی در مورد آن کار کرده‌اند، فقط شامل ایران نمی‌شود و سایر کشورهای جهان را هم در بر می‌گیرد، از جمله شیخ زکزکی، حتی کسانی است نامشان هم به گوش جامعه ایرانی نخورده باشد، ولی عمدتاً در راستای مبارزه با استعمار در حوزه‌های فرهنگی، سیاسی و اجتماعی تلاش کرده‌اند. یکی از فواید مطالعه این کتاب، استخراج قواعد و اصول مقاومت علمای شیعه همانگونه که عنوان این مجموعه نشان می‌دهد، این پژوهش بازه زمانی پنج قرن را در بر می‌گیرد. تنوع شخصیت‌ها و مواضع مطروحه در آن چشمگیر است و تلاش گسترده و پیگیر فراهم آورنده آن را نمایان می‌سازد. نویسنده در باب آغاز و انجام زمانی اثر و

چند و چون تنظیم و تویب آن چنین آورده است: «دوره تاریخی ایین مجموعه، از اول قرن یازدهم هجری آغاز می‌شود و تا زمان حال را در بر می‌گیرد و سعی شده از میان آثار نوشتاری و گفتاری مراجع و علما، حداقل یک و حداکثر چندین نمونه که شامل مهم‌ترین تحولات سیاسی و نظامی جوامع نظامی باشد، انتخاب شود. کم یا زیاد بودن تعداد و حجم گزیده‌های آثار مربوط به هر یک از علما، الزاماً به معنی پایین یا بالا بودن جایگاه علمی و سیاسی آنان نیست، بلکه به اهمیت و تنوع رویدادهای سیاسی زمانه آنها و منابع قابل دسترس بازمی‌گردد، مکتوبات موج می‌زنند…»

